גליון תשסג • ערש"ק פרשת וארא

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

כפירת המצרים, ושבירתה במכת צפרדע

"שמי ה' לא נודעתי" — גם עכשיו?

"אישו משום חציו" וגדר גאולת מצרים

זעקת "שמע ישראל" בורשה המופגזת

אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני לומדי ותמכי אורייתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים

הרב החסיד ר' **ישראל אפרים מנשה**
והרב החסיד ר' **יוסף משה**
וכל בני משפחתם שיחיו

ולזכות אביהם ה"ה הרב החסיד
ר' **מאיר** שי'
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

Or Hachasidus
Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

מכון אור החסידות
סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גוראר',
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

פתח דבר

בעזהי״ת.

לקראת שבת קודש פרשת **וארא**, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי׳, את קונטרס ״**לקראת שבת**״ (גליון תשסג), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ״ק אדמו״ר מליובאוויטש זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע״י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו״ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור ״חידושי סוגיות״, שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע״פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו״ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה״ר שנזכה לקיום היעוד ״כי מלאה הארץ דעה את ה״״, ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון **אור החסידות**

תוכן ענינים

מקרא אני דורש ..... ב

״ערוב״ – לא בין ישראל לעמים!

מפשוטו של מקרא משמע שבשלוש המכות הראשונות לא הי׳ עניין ההבדלה והפדות בין ישראל למצריים / ונשאלת השאלה העצומה: ״אם המכה היתה גם לישראל, מה ראי׳ יש בה לפרעה שישלח את ישראל״? וגם: מדוע באמת פגעו מכות אלו גם בישראל?

(ע״פ לקוטי שיחות חי״א עמ׳ 42 ואילך)

פנינים ☜ עיונים וביאורים קצרים ..... ה

מדוע זכו משה ואהרן להיות גואלי ישראל? (ע״פ לקו״ש חמ״ז עמ׳ 58 ואילך)

בין ״שרקה״ ו״השריצה״ ל״מתזת״ (ע״פ לקוטי שיחות חמ״ז עמ׳ 79 ואילך)

יינה של תורה ..... ו

צפרדע השוברת את ״קליפת מצרים״

מדוע נפרע הקב״ה מן המצרים דווקא על ידי הצפרדע? / במה כפירת פרעה הייתה גרועה מכפירת סנחריב? / מדוע הצפרדע דווקא מסתירה על הבורא ית״ש? / וכיצד נשברה קליפת מצרים? מהות כפירת מצרים, ושבירתה במכת צפרדע

(ע״פ לקוטי שיחות חב״ו עמ׳ 49 ואילך)

פנינים ☜ דרוש ואגדה ..... י

״קשה עורף״ – בקדושה (ע״פ לקוטי שיחות חל״א עמ׳ 31 ואילך)

״שמי ה׳ לא נודעתי״ – גם עכשיו? (ע״פ ספר השיחות תשנ״ב ח״א עמ׳ 262)

חידושי סוגיות ..... יא

בענין אישו משום חציו

יביא ביאור הנמוק״י דחשיב שההיזק נעשה בשעת ההדלקה, ועפ״ז יקשה סתירה מדברי ר׳ יוחנן גבי תענית ת״ב, ושוב יתרץ ע״פ סברת הנמוק״י עצמו / ידון עפ״ז אי שייך לומר דגאולת מצרים הוי התחלת גאולה העתידה

(ע״פ לקוטי שיחות ח״א עמ׳ 125 ואילך)

תורת חיים ..... יד

אל תברוך עשייתך בזולתך (ב)

דרכי החסידות ..... טו

זעקה שגילתה אמונה

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גוראריי, הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון ׳אור החסידות׳, סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב״ד, 6084000 ◇ טל׳ מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. #BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

מקרא אני דורש

ביאורים בפשוטו של מקרא

"ערוב" – לא בין ישראל לעמים!

מפשוטו של מקרא משמע שבשלוש המכות הראשונות לא הי' עניין ההבדלה והפדות בין ישראל למצריים / ונשאלת השאלה העצומה: "אם המכה היתה גם לישראל, מה ראי' יש בה לפרעה שישלח את ישראל"? וגם: מדוע באמת פגעו מכות אלו גם בישראל?

א. בפרשתנו מסופר על המכות שבאו על מצרים; שלושת המכות הראשונות היו: דם, צפרדע, כנים – ולאחריהן באה ההתראה על מכת ערוב (ח, טז-יט):

"כה אמר ה', שלח עמי ויעבדוני. כי אם אינך משלח את עמי, הנני משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את הערוב, ומלאו בתי מצרים את הערוב וגם האדמה אשר הם עלי'. והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן, אשר עמי עומד עלי', לבלתי היות שם ערוב, למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ. ושמתי פדות בין עמי ובין עמך, למחר יהי' האות הזה".

והנה, זו היא הפעם הראשונה שהכתוב מפרש את ענין **ההבדלה והפדות** בין ישראל לבין המצרים – שהמכה תפגע רק בהמצרים ולא בבני ישראל; מה שאין כן בשלושת המכות שלפנ"ז, **לא נתפרש** דבר זה בכתוב.

ולפי "**פשוטו** של מקרא" משמע, שאכן הבדלה זו שבין מצרים ובין ישראל היא **חידוש** שנתחדש לראשונה במכת ערוב; ובשלושת המכות שלפנ"ז לא היתה הבדלה זו, אלא המכה היתה לכל אשר בארץ מצרים, כולל בני ישראל.

[וכן כתב האבן עזרא (פרשתנו ז, כד): "רבים אומרים כי המים היו ביד המצרי אדומים כדם ונתלבנו ביד הישראלי – אם כן, למה לא נכתב אות זה בתורה?! ולפי דעתי, כי מכת הדם והצפרדעים והכנים היתה **כוללת המצרים והעברים**, כי אחר הכתוב נרדוף. – ואלה השלוש מעט הזיקו, רק **מכת הערוב** שהיתה קשה, **ה' הפריש בין המצרים ובין ישראל**"].

ויש להוסיף ולהוכיח דבר זה מלשון הכתוב במכת כינים (ח, יד): "ותהי הכינם **באדם** ובבהמה" – שנאמר כאן "באדם" **סתם**, לשון המתאים **לכל** מי שחל עליו תואר "אדם"; ואם היתה הכוונה רק להמצרים – בוודאי הי' רש"י (שענינו לפרש כל דבר הקשה ב"פשוטו של מקרא") מפרט ומפרש דבר זה ולא משאירו סתום.

ב. ובאמת שמפרשים רבים לא הסכימו לזאת, ולדעתם גם המכות הראשונות היו רק במצריים ולא בבני ישראל (ראה מה שליקט ב"תורה שלימה" פרשתנו ז, יז; ח, יג). **ובתשובות הרדב"ז** (ח"א סי' תתיג) מוכיח שיטתם מלשונות הכתוב במכת דם ובמכת צפרדע; וז"ל:

"ומה שכתב הראב"ע כי מכת הדם והצפרדעים והכנים היתה למצרים ולישראל - אסור להאמין דבר זה. כל שכן שהכתובים מורים להיפך: 'ולא יכלו **מצרים** לשתות מן היאור', 'ויחפרו **מצרים** סביבות היאור' (ז, כא-כד) - משמע, אבל ישראל לא היו צריכים לזה כי היו שותים ממימי היאור; ובצפרדעים כתיב 'ובכה **ובעמך** וגו'' (ז, כט) 'וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך ומעבדיך ומעמך וגו'' (ח, ז) - משמע שלא היו בישראל".

[ומסיק: "וכן הכנים - וילמוד סתום מן המפורש"].

אך כד דייקת אין בלשונות אלו ראי' מוכחת שמכות הדם והצפרדע לא היו בישראל, דאפשר לומר בפשטות שהכתוב מדגיש את "מצרים" משום שזהו **העיקר** בהבאת המכות, אף שבפועל היו גם בישראל.

[וראה בדברי האבן עזרא (ח, כט): "אמר יפת, בעבור שהכתוב אמר 'ובכה ובעמך', רמז כי בו ובעמו יעלו בלבד, ולא בעם ישראל; **ואין זו ראי'**, כי הזכיר שיעלו עליו ועל כל עמו, ואין צורך להזכיר ישראל"].

אך סו"ס צ"ב **בהבנת** הענין - וכקושיית הרדב"ז (שם): "אם המכה היתה גם לישראל, מה ראי' יש בה לפרעה שישלח את ישראל"? וגם: מדוע באמת פגעו מכות אלו גם בישראל?

ג. ויש לומר בזה - בדרך הפשט:

את ענינה של המכה הראשונה, מכת דם, פירש רש"י (פרשתנו ז, יז):

"לפי שאין גשמים יורדים במצרים ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עובדים לנילוס - לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם".

והיינו, שענינה של מכת דם הי' להלקות את אותו דבר שהי' נחשב בעיני המצרים ביותר, היו יראים ממנו ועובדים לו - הנילוס.

ומבואר במפרשים (ראה שפתי חכמים פרשתנו ח, יז. ועוד), שזהו גם ענינה של מכת צפרדע, שהרי גם הצפרדעים באו מהנילוס - "ושרץ **היאור** צפרדעים" (ז, כח), ומפורש ברש"י (ז, יט) שגם מכת צפרדע נחשבת כ"**הלקאה**" של היאור - שלכן מי שהכה בדם ובצפרדע הוא דוקא אהרן ולא משה, כי "לפי שהגין **היאור** על משה . . **לא לקה על ידו** לא בדם ולא בצפרדעים"; והיינו, שגם מכת צפרדע באה לבטל את חשיבותו ותוקפו של הנילוס, יראת מצרים (וראה בארוכה 'תורת מנחם- התוועדויות' תשד"מ ח"ב עמ' 824 ואילך, ואכ"מ).

ומעתה מובן שזה שמכת דם וצפרדע היו גם בבני ישראל - אינו מפחית מהאזהרה שבדבר כלפי פרעה, כי גם כך הרי בזה שפרעה רואה **שהעבודה-זרה שלו** לוקה מתקיים בו "בזאת תדע כי אני ה'" (וזה שבני ישראל גם סובלים מזה - אינו מקטין את המכה שבנילוס).

ואדרבה: מטעם זה עצמו מוכרח שתהיינה מכות אלו **בכל** מימי מצרים, ללא יוצא מן הכלל - דאם לא כן, עדיין יחשוב פרעה **שאותו חלק של הנילוס** (הנמצא בארץ גושן, וכיו"ב) **שלא** לקה הוא יותר גדול, ח"ו, מהקב"ה (וכעין פרש"י בשלח יד, ב). ולכן היו מכות אלו בכל שטח הנילוס השייך למצרים, וגם בישראל.

[ולאידך גיסא - המים שבסביבות היאור, **שלא היו מהנילוס**, לא נלקו, כמו שכתוב "ויחפרו כל מצרים סביבות היאור מים לשתות, כי לא יכלו לשתות ממימי היאור" (פרשתנו ז, כד), שפירושו בדרך הפשט שהמים מחפירות אלו היו ראויים לשתי' ושתו אותם. ואדרבה: כיון שהמטרה של המכה היתה להלקות את **יראתם דוקא**, הרי אם ילקו מים נוספים שאינם חלק מיראתם, לא תהי' ברורה מטרת המכה.

ובזה מתבאר היטב גם שאין להעמיס בדרך הפשט את מה שכתוב במדרש (שמות רבה פ"ט, י) שהמצרים היו צריכים לקנות מים מישראל (שאצלם לא היתה המכה, לדעת המדרש) - שהרי המצרים יכולים היו לשתות מים מסביבות היאור (וכמבואר כ"ז בלקוטי שיחות חל"א עמ' 36-37 ובהערות)].

ד. ועד"ז במכת כנים:

ענינה של מכה זו הי' להראות בבירור ש"אצבע **אלוקים** היא" (ח, טו): במכות הקודמות - דם וצפרדע - הצליחו גם החרטומים לעשות כמעשי משה ואהרן; והחידוש במכת כנים הי' אשר "ויעשו כן החרטומים בלטיהם להוציא את הכנים **ולא יכולו**", ואז הוצרכו להודות ש"אצבע אלקים היא" - שרק הוא יכול לעשות דבר זה (ואין זה "על ידי כשפים", כמו שטענו במכות הקודמות (וכדברי רש"י ז, כב)).

וזהו איפוא ההכרח שהמכה תהי' **בלתי מוגבלת** - בכל ארץ מצרים:

אם מכה זו לא היתה נוגעת בבני ישראל, הי' מקום להחרטומים להמשיך ולטעון שגם מכה זו נעשית על ידי אנשים מוגבלים, משה ואהרן, שהם "חרטומים" (לטענתם); ואף שחרטומי מצרים לא הצליחו להעלות הכנים - הרי גם משה ואהרן לא יכלו להעלותן אלא רק על שטח ואנשים **מסויימים**!

ואם כן, אמנם היו נאלצים להודות שכחם של משה ואהרן גדול יותר (בפרט זה) מכח חרטומי מצרים - אבל עדיין לא הי' בזה ראי' מוכחת ש"אצבע **אלקים** היא", באופן **בלתי מוגבל**.

וכדי למנוע כל מקום לבע"ד לחלוק - היתה מכת כנים באופן בלתי מוגבל, גם בקרב בני ישראל; ורק במכת ערוב, שבה כבר לא הי' הכרח זה - אז נתחדשה ההבדלה בין המצרים לבין בני ישראל.

מדוע זכו משה ואהרן להיות גואלי ישראל?

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל

אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם

(ו, כו. רש"י)

לכאורה תמוה, מה מוסיף רש"י בפירושו, וכי היינו חושבים שאין אלו אותם ש"הוזכרו למעלה"?!

ויש לומר הביאור בזה:

לרש"י הוקשה מדוע נאמר כתוב זה כלל, הרי ברור שכל הכתובים מדברים על אותם "אהרן ומשה", והם אלו ש"הוציאו את בני ישראל", וכל הכתוב מיותר הוא לכאורה.

ועל זה מתרץ, שבא הכתוב ללמדנו הטעם לזה שבחר הקב"ה באהרן ומשה שהם יהיו אלו שיוציאו את בני ישראל ממצרים, שהוא בזכות זה "שילדה יוכבד לעמרם". ביאור הדברים:

על יוכבד נאמר לעיל (שמות א, טו ואילך ובפרש"י) שלא קיימה גזירת פרעה "כל הבן הילוד", ויתירה מזו ש"מספקות להם מים ומזון" (פרש"י שם א, יז), שהשתדלה ועשתה כל אשר ביכולתה לבטל גזירת פרעה ועוד עשתה הפוך מגזירתו. וכן על עמרם מצינו שלמרות גזירתו של פרעה "החזירה ועשה בה ליקוחים שניים" (פרש"י שם ב, א).

וזהו מה שבא הכתוב לבאר כאן, שהטעם לזה שזכו אהרן ומשה להיבחר להיות גואלי ישראל הוא מטעם זה ש"הוא אהרן ומשה" שהם "אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם", ובזכות מעלת אביהם ואמם שעסקו בקיום עם ישראל במצרים זכו להיות אלו ש"אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל".

בין "שרקה" ו"השריצה" ל"מתזת"

ויט אהרן את ידו גו' ותעל הצפרדע

צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים

(ח, ב. רש"י)

בגמ' (סנהדרין סז, סע"ב. וכ"ה בשמו"ר פרשתנו פ"י, ד) הובאו שני פירושים על "ותעל הצפרדע", דעת ר"א ורע"ק ש"צפרדע אחת היתה, השריצה ומלאה כל ארץ מצרים", ודעת ראב"ע ש"צפרדע אחת היתה, שרקה להם והם באו". וצ"ע מדוע בחר רש"י בפירוש שלישי, ש"היו מכין אותה והיא מתזת נחילים" ולא פירש כפירושים שהובאו בגמ'. ובפרט שהפירוש שהביא רחוק יותר מדרכי הטבע.

ויש לומר הביאור בזה:

לרש"י הוקשה, הרי בציווי השי"ת לאהרן על מכת צפרדע נאמר "נטה את ידך גו' והעל את הצפרדעים" (ח, א), והיינו, שאהרן נצטווה להעלות "צפרדע**ים**" לשון רבים על מצרים, אך לפועל עלתה "הצפרדע" - לשון יחיד, וא"כ איך קיים אהרן ציווי הקב"ה? וקושיא זו אינה מתורצת באופני מכת צפרדע שהובאו בגמ', שהרי באופנים אלו לא העלה **אהרן** את הצפרדעים אלא באו כתוצאה מזה ש"שרקה" הצפרדע ובאו צפרדעים **אחרים**, או ש"השריצה" ועי"ז **נוצרו** צפרדעים **חדשים**.

ולכן פירש רש"י ש"היו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים", כי באופן זה הגם שהעלה אהרן צפרדע אחת, אך צפרדע זו היתה מיוחדת בזה ש"מתזת נחילים נחילים", שפירוש "מתזת" הוא כמו שכשמכים על מים לא נבראים מים **חדשים**, אלא המים עצמם ניתזין, כן היתה צפרדע זו, שכאשר הכו אותה ניתזו ממנה "נחילים נחילים". ובזה א"ש שבצפרדע אחת שהעלה אהרן קיים ציווי ה' "והעל את הצפרדע**ים**", כי מ"צפרדע" זו גופא "ניתזו" נחילים של צפרדעים. וק"ל.

המדור מוקדש לעילוי נשמת ר' עזריאל צבי ב"ר מרדכי ע"ה

יגה של תורה
ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

צפרדע השוברת את "קליפת מצרים"

מדוע נפרע הקב"ה מן המצרים דווקא על ידי הצפרדע? / במה כפירת פרעה הייתה גרועה מכפירת סנחריב? / מדוע הצפרדע דווקא מסתירה על הבורא ית"ש? / וכיצד נשברה קליפת מצרים?
מהות כפירת מצרים, ושבירתה במכת צפרדע

אודות מכת צפרדע, נאמר במדרש (שמו"ר פ"י בתחילתה) שהייתה לה חשיבות עצומה בעונש שהעניש השי"ת את המצרים. ועד כדי כך הייתה חשיבות למכת צפרדע, שאמרו שם במדרש ש"אילולי הצפרדע, היאך הי' פורע מן המצרים"?

ולכאורה, הדבר תמוה ביותר:

הלא "הרבה שלוחים למקום", והשי"ת הי' יכול להיפרע מן המצרים בדרכים רבות, ואיך שייך לומר שלולא הצפרדע לא הי' יכול להעניש את המצרים?

יתר על כן: הקב"ה הביא על המצרים עשר מכות, וצפרדע הייתה רק אחת מהן. נמצא אפוא, שהקב"ה נפרע מן המצרים על ידי כמה וכמה מכות, ומדוע נאמר במדרש שעונשם של המצרים בא דווקא על ידי הצפרדעים?

ויש לבאר תוכן עניין רשעתו של פרעה ומרידתו בהשי"ת, ומתוך כך יתבאר מדוע דווקא על ידי הצפרדע נשברה "קליפת מצרים", ונודע "כי אני ה'".

כמה אופנים בכפירת אומות העולם

שלוש דרגות ישנן באומות העולם שכופרים בהשי״ת, זו למטה מזו (ראה תניא פכ״ד. אור התורה נ״ך ח״ב עמ׳ תשסז ואילך; ובהמשך המאמר עמ׳ תשפ ואילך):

א) ישנם גויים המאמינים בהשי״ת, ו״יודעים ומשיגים שהוא חיותם וקיומם״. ומכיוון שמכירים בכך שהקב״ה מחי׳ אותם בכל רגע ורגע, הרי אינם כופרים במציאותו ית׳. אלא שיחד עם זאת, הם מאמינים שיש עוד מציאות מלבדו ית׳, ולטעותם, השי״ת נתן לנבראים מסוימים כח ויכולת להנהיג את העולם ח״ו. ועל כן ״קרו לי׳ אלהא דאלהיא״ (סוף מנחות), הם טועים ומאמינים בקיומם של כוחות מלבד השי״ת, אך עדיין מאמינים שהקב״ה הוא המציאות העליונה ביותר.

ומכיוון שהם מאמינים בהשי״ת, הם נזהרים שלא להמרות את רצונו, וכפי שאמר בלעם ״לא אוכל לעבור את פי ה׳״ (בלק כב, יח).

ב) ישנם גוים גרועים יותר, שהם אינם מאמינים בכך שהקב״ה מהווה ומחי׳ אותם בכל רגע ורגע. הם אמנם מודים במציאות הקב״ה, ואף מחזיקים אותו כ״אלהא דאלהיא״, והיינו שהוא בעל הכוח החזק ביותר; אך יחד עם זאת, הם טוענים שהוא אינו קשור אליהם, ואינו מהווה אותם ח״ו. הם סוברים בדעתם השפלה שמציאותם קיימת מעצמה ואינה תלוי׳ בהשי״ת, וכפי שטען פרעה ״לי יאורי ואני עשיתיני״ (יחזקאל כט, ג), רח״ל.

ג) לעומת שני הסוגים הראשונים, שמאמינים במציאות השי״ת וקוראים לו ״אלהא דאלהיא״, יש סוג שלישי שמכחישים לגמרי את מציאות השי״ת רח״ל. וכמו סנחריב שחירף וגידף, והכחיש את עצם מציאות הבורא ית״ש.

קליפת מצרים – הנחותה מכולם

כאשר מתבוננים בשלושה סוגי כפירות אלו, נראה לכאורה אשר הסוג השלישי הוא הנחות ביותר, כי אותם גויים מכחישים לגמרי את מציאות הקב״ה. אך לאמיתם של דברים, הנה יש בסוג השני גריעותא שאין בסוגים האחרים. בטענת פרעה ״לי יאורי ואני עשיתיני״, יש כפירה חמורה יותר מאותם שמכחישים לגמרי מציאות השי״ת.

סנחריב ודומיו, שהכחישו את מציאות הבורא ית״ש, ביטאו בכך את העובדה שמציאות הבורא נוגעת להם. הם מכירים במציאותו ית׳, אלא שהם מנגדים ומחציפים פניהם וכופרים בו. עצם מה שהם עוסקים בהכחשה והתנגדות, מורה על כך שהאלוקות חודרת בהם במדרגתם השפלה, ולכן הם מחפשים להתנגד אלי׳.

אבל פרעה מלך מצרים הי׳ הגרוע מכולם. הוא הכיר בעצם מציאות הבורא, אך הכרה זו לא נגעה אליו כלל. הוא הרגיש את עצמו למציאות נפרדת רח״ל שאינו קשורה כלל עם הקב״ה, ולא הרגיש אפילו צורך לנגד אליו ית׳. וממילא אצל פרעה לא הורגשה כלל מציאותו של הבורא ית׳, שהרי לא קיים את רצונו ית׳, ומאידך גם לא התנגד אליו.

ואם כן, ב"קליפת מצרים" יש פרט שגרוע יותר משאר סוגי הכפירות. קליפה זו, מרגישה את עצמה למציאות נפרדת לגמרי, ואין "נוגעת" אלי' כלל מציאותו ית'.

התועלת שבנברא מוכיחה על האומן שבראו

והנה, גם בנבראים שבעולם מצינו מעין שלושה חילוקים אלו:

אמרו חז"ל, "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו" (אבות סוף פ"ו). והיינו, שמטרת בריאת כל הנבראים היא לגלות את אלוקותו ית'.

והדרך שבה הנבראים מגלים את אלוקותו ית', היא על ידי שניכרת התועלת שבהם. אין אומן עושה כלי, אלא אם כן יש תועלת ומטרה ביצירתו, וכאשר ניכרת אותה תועלת הרי זה מוכיח על האומן שעשאו. ועל דרך זה בנבראים שבעולם, שכאשר ניכרת בהם תועלת ותכלית, הרי הם זועקים ומוכיחים על כך שיש "אומן" שבראם ועשאם לשם אותה תכלית.

תועלת זו, ישנה בכל נברא ונברא, וכפי שאמרו חז"ל (שבת עז, ב) שהקב"ה "לא ברא דבר אחד לבטלה". אמנם, אם היו רואים בכל נברא ממש את תכליתו ומטרתו, הי' ניכר באופן ברור שיש בעל הבית לבירה זו. ואזי, הי' האדם מוכרח להכיר במציאות הבורא ולא הייתה לו כל כך הבחירה בין טוב לרע.

ומכיוון שהקב"ה חפץ בעבודת האדם בכוח עצמו, ולשם כך נתן לו את כח הבחירה החופשית לבחור בין טוב לרע, על כן ברא חלק מהנבראים באופן שלא ניכרת בהם באופן גלוי שיש בהם מטרה ותכלית. וממילא, יש מקום לטעות שאין "אומן" שעשה את אותם הדברים רח"ל.

וזהו תפקיד האדם, להתבונן ולדעת את התועלת שבאה גם על ידי אותם הנבראים. ולגלות אשר "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה", ואזי ימצא שגם אותם הנבראים מגלים את מציאות ה"אומן", הוא השי"ת שבראם. ובאופן זה, באה האמונה על ידי בחירתו החופשית, בעבודתו העצמית.

הצפרדע מעלימה על ה"אומן" שבראה

והנה, בדברי המדרש שהובא למעלה (שמות רבה ריש פ"י), נתפרטו שלושה סוגי נבראים, שלא ניכרת בהם תכלית, וחז"ל הורו שם את התכלית והמטרה של בריאתם:

א. נבראים שנראים כמיותרים, אך יש בהם תועלת נסתרת

אמרו חז"ל שם, ש"אפילו דברים שאתה רואה אותן כאילו הן מיותרין בעולם, כגון זבובים ופרעושים ויתושין, הן היו בכלל ברייתו של עולם", ויש בהם תועלת. והוכיחו זאת מהפסוק "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א, לא). ואכן, כאשר מתבוננים בהם אפשר לגלות תועלתם, וכפי שהביאו בגמרא (שבת עז, ב) מיני רפואות מזבוב ויתוש: "ברא זבוב לצירעה, יתוש לנחש" וכו'.

ב. נבראים המזיקים

לעומתם, יש נבראים "כגון נחשים ועקרבים" שלא זו בלבד שאין בהם תועלת, אלא שהם מזיקים ומקלקלים את הבריאה. ואף עליהם אמרו שם במדרש שגם "הן היו בכלל ברייתו של עולם", ויש בהם תועלת. ולמרות שבגלוי הם אינם מועילים אלא מזיקים, הרי זה גופא מורה על ה"אומן" שבראם. ואף שההיזק הוא מנגד לאומן שברא את העולם, הרי, כאמור, גם ההתנגדות מורה על מציאות זו שמתנגדים אלי'. וממילא, נחשים ועקרבים מוכיחים אף הם את מציאות הבורא ית' (וראה במקור הדברים שמפרש את ההשוואה במדרש שם בין המזיקים לנביאים).

ג. הצפרדע שאין בה לא תועלת ולא היזק

והברי' המעלמת ביותר על מציאות הבורא, היא הצפרדע. בצפרדע אין ניכרת שום תועלת לבריאה, והיא אפילו אינה מזיקה. וממילא, אין בה שום גילוי על האומן שבראה, לא לחיוב ולא לשלילה. וכאשר מביטים על הצפרדע, הרי היא מעלימה לגמרי על מציאות הבורא ית"ש. ומעין מה שנתבאר למעלה על קליפת מצרים, שמתעלמת לגמרי ממציאות השי"ת רח"ל.

איך נשברה קליפת מצרים?

וכאשר באה הצפרדע, ומילאה שליחותו של הקב"ה להכות את המצרים, הרי בזה התבטאה שבירת "קליפת מצרים":

הצפרדע הייתה נראית כמי שאינה מורה על מציאות הבורא כלל, ומכל מקום בעת מכת צפרדע, באה ועשתה את שליחותו של הקב"ה להעניש את מצרים. ובזה נתגלה, אשר אפילו ברי' שמעלימה לגמרי על הקב"ה, גם היא נבראה על ידיו וגם בה יש תועלת ותכלית, וממילא היא מגלה גם כן על מציאות השי"ת.

וממילא הצפרדע הכריזה והודיעה, אשר גם פרעה ומצרים שמרגישים עצמם למציאות נפרדת רח"ל, עד שטוענים "לי יאורי ואני עשיתיני", הרי גם מציאותם השפלה והפחותה מתהווה ומתקיימת על ידי הקב"ה.

ולכן הדגיש במדרש שהקב"ה נפרע מן המצרים דווקא על ידי הצפרדע. כי דווקא במכה זו נפעלה שבירת קליפת מצרים. ואזי, נפעל "וידעו מצרים כי אני ה'" (וארא ז, ה) – שנודע ונתגלה שגם מציאותם של מצרים היא משם ה'.

"קשה עורף" – בקדושה

ויאמר ה' אל משה כבד לב פרעה
כבד – תרגומו יקיר, ולא אתיקיר
(ז, יד. רש"י)

יש לבאר זה בעבודת האדם לקונו:

כבדות הלב בפשטות ענינה - עקשות הלב, שאינו מתפעל משום דבר, וגם כששכלו מורה לו שצריך להתנהג באופן הפכי, וגם הרגש שבלבו נוטה לצד אחר - הרי הוא מתעקש שלא לשנות את הנהגתו. וזהו ענינה של "קליפת" פרעה - פרעה אותיות 'הערף' (ל"ת ושער הפסוקים להאריז"ל פ' וישב (מ, א) ובכ"מ), המורה על עקשות, "קשה עורף".

ומוסיף רש"י "יקיר ולא אתיקיר", כי עקשות יכולה להיות בשני אופנים: א. ההנהגה באופן של עקשנות. ב. שהאדם הוא עקש בעצם. היינו, שאין זה רק שמתנהג בעקשנות, אלא שהוא אדם עקשן, ובדרך ממילא כל ענין אצלו הוא באופן של עקשות. וזהו מה שפירש רש"י "יקיר ולא אתיקר", כי אצל פרעה, לא הי' רק הנהגה של עקשות "אתיקיר", ולא הי' צריך להתגבר על עצמו כדי להתעקש כנגד הקב"ה, אלא הוא הי' "כבד" (עקשן) בעצם.

והנה, כדי לבטל עקשות ו"כבדות" זו של פרעה, צריך להשתמש בענין ה"כבדות" שבקדושה, שהרי ידוע שכדי לבטל מדה רעה וכיו"ב הרי זה ע"י "מינה ודוגמתה" - במדה דוגמתה בצד הקדושה (ראה תניא פל"א). וענין ה"כבד" בקדושה, הוא קבלת עול מלכות שמים. והיינו, עבודת האדם באופן שאינו מייסד את עבודתו את ה' על שכלו ורגשותיו, אלא עובד את ה' מתוך קבלת עול מלכות שמים, גם כשזה נגד שכלו ומדותיו. וזהו "עקשות" ו"כבדות" דקדושה.

והנה, גם בקבלת עול ישנן שתי מדריגות: א. אדם שאין לו חשק ורצון בעבודתו ית', ומ"מ כופה את עצמו לקיים רצון ה' היפך רצונו וטבעו. ב. קבלת עול שלמעלה מכל כחות נפשו, והיינו שאין עבודתו את ה' מדודה לפי ערך מדת הבנתו והשגתו בגדלות הא-ל או מדת אהבתו ויראתו לה', אלא הוא מוסר את עצמו לה' מכל וכל, בלי מדידה והגבלה, ולמעלה מטעם ודעת.

וזהו מה שמפרש רש"י "כבד - תרגומו יקיר ולא אתיקר", שגם כאשר "מתרגמים" ומפרשים את ענין ה"כבדות" בקדושה, שענינו העבודה דקבלת עול, הנה בזה עצמו צריך להיות "יקיר ולא אתיקר". כי, כדי לבטל כבדות דפרעה, שהוא עקשן בעצם, לא מספיקה עבודת ה' בקבלת עול ב"פועל", הפעולה דקב"ע - "אתיקיר", אלא צ"ל עבודת ה' מתוך קבלת עול עצמית, "יקיר".

"שמי ה' לא נודעתי" – גם עכשיו?

וארא אל אברהם ואל יצחק ואל יעקב בא-ל שד-י ושמי ה' לא נודעתי להם
(ו, ג)

מבואר בספרי חסידות ש"שמי ה'", שהוא בחינת האלקות שלמעלה מירידה והמשכה בעולם, נתגלה אל ישראל בזמן מתן תורה, אך האבות שהיו לפני מתן תורה, לא זכו לגילוי בחינה זו (ראה תו"א פרשתנו נו, א ואילך, ובכ"מ). והנה, התורה היא נצחית, וא"כ יש לשאול, מכיון שכבר עברו אלפי שנים מאז שנתגלה "שמי ה'" במתן תורה, איך ענין "שמי ה' לא נודעתי" נצחי גם בזמן הזה?

ויש לומר הביאור בזה:

כתיב "והי' ה' לי לאלקים" (ויצא כח, כא), ומבואר בספרי חסידות (תו"א שמות נ, רע"ג) שפירוש כתוב זה הוא ש"לעתיד לבוא . . יהי' גילוי ממקום עליון יותר, עד דשם הוי' יהי' חשוב רק כאלקים" ובזמן ההוא יתגלה שם הוי' נעלה יותר שהוא "עיקר גילוי שמו הגדול". והיינו, שבימות המשיח תתגלה בחינה גבוהה יותר מהבחינה שנתגלתה במתן תורה, וגילוי בחינה זו דוקא הוא "עיקר גילוי שמו הגדול".

וזהו שגם עכשיו קיים ענין "שמי ה' לא נודעתי להם", כי "שמי ה'" כפי שיתגלה לעתיד לבוא - "לא נודעתי" עדיין. ורק כשיהי' חידוש בכללות הענין דמתן תורה, ו"תורה חדשה מאתי תצא" (ע"פ ישעי' א, ד. ויק"ר פי"ג, ג), אזי יתגלה "עיקר שמו הגדול", במהרה בימינו.

בענין אישו משום חציו

יביא ביאור הנמוק"י דחשיב שההיזק נעשה בשעת ההדלקה, ועפ"ז יקשה סתירה מדברי ר' יוחנן גבי תענית ת"ב, ושוב יתרץ ע"פ סברת הנמוק"י עצמו / ידון עפ"ז אי שייך לומר דגאולת מצרים הוי התחלת גאולה העתידה

איתא בב"ק כב ע"א לענין אב נזיקין דאש שחייבה תורה בתשלומין: "אתמר, ר' יוחנן אמר אשו משום חציו (חייבו הכתוב דאיהו קעביד דהוי כזורק חץ. רש"י), וריש לקיש אמר משום ממונו (כשורו ובורו שהזיקו. רש"י)". פירוש, דלר"י הוי כמזיק בעצמו כיון שהוא מכוחו (והמזיק בכוחו ובחציו כמזיק בידו), ולר"ל לא חשיב מכוחו ("דאש מאלי' הולכת ודולקת למרחוק" - רש"י שם) רק הוא כממונו שהלך והזיק לבדו כשור ובור.

והמורם, דלשיטת ר' יוחנן מיד כשמבעיר האש מתחייב בהזיקות שבאו מזה אחר זמן, וכזורק חץ שברגע הזריקה יוצא מידו ומתחייב כבר עתה בהזיקות שבאו אח"כ (משא"כ לר"ל דרק בשעה שיזיק יחול החיוב דרק בזה הרגע מזיק ממונו). וכמבואר היטב בדברי הנמוקי יוסף הידועים אשיטת ר"י (י, א מדפי הרי"ף): "אשו משום חציו, כאילו בידו הבעירו (להדבר שניזק) כדאמרן, ואי קשיא לך א"כ היכי שרינן עם חשיכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת וכן מאחיזין את האור במדורה והולכת ונגמרת הדלקתה בשבת ולפי זה הרי הוא כאילו הבעירה הוא בעצמו בשבת וכל שכן הוא דאילו הכא לא נתכוין להבעיר גדיש של חבירו כלל והכא עיקר כוונתו היא שתדלק ותלך בשבת ועם כל זה תנן (שבת יט, ב) משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ומעשים בכל יום וכדאמרן, כי נעיין במילתא שפיר לא קשיא לן שהרי חיובו משום חציו כזורק חץ שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל ולא חשבינן לי' מעשה דמכאן ולהבא, דאי חשבינן לי' הוה לן למפטרי' דאנוס הוא (בשעת ההיזק עצמו) שאין בידו להחזירה, והכי נמי אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש ודאי משתלם ניזק מאחריות נכסים דידי' דהא קרי כאן כי תצא אש שלם ישלם (משפטים כב, ה) ואמאי מחייב הרי מת (בשעת ההיזק עצמו) ומת לאו בר חיובא הוא אלא לאו ש"מ דלאו כמאן

דאדליק השתא בידים חשבינן לי׳ אלא כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן לי׳, וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מערב שבת אתחיל וכמאן דאגמרי׳ בידים בההוא עידנא דלית בי׳ איסור חשיב״. עכ״ל. היינו, דאף שבשעת ההיזק עצמו אנוס הוא (שא״א לו להציל) לאו אההיא שעתא מחייבינן לי׳, רק אשעת הדלקת האש בתחילה כיון דחשיב שאז כבר נעשו ההזיקות שהיו אח״כ, וההיא הדלקה ברצון גמור היא.

והנה, לכאורה מצינו סתירה מפורשת לזה מדברי ר׳ יוחנן עצמו בש״ס, והוא בהא דאיתא בתענית לענין תשעה באב (כט, א): ״תניא . . בשבעה (באב) נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו, שביעי שמיני ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והי׳ דולק והולך כל היום כולו שנאמר אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב, והיינו דאמר רבי יוחנן אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף״. ולשיטת ר׳ יוחנן עצמו, דהמדליק אש כבר נעשו בההיא שעתא כל ההזיקות שבאו מן האש - תימה גדולה מה שאמר בעצמו לענין ת״ב דהי׳ ראוי לקבוע התענית בעשירי באב שבו נשרף רוב ההיכל, הא מ״מ בתשיעי הציתו נכרים את האור, ולשיטת ר״י חשיב החורבן כאילו כבר נעשה כולו בתשיעי?!

איברא דלכשנדייק היטב בגוף סברת הדין דר״י לענין המזיק באש, א״ש שיטתו לענין ת״ב. ובהקדים דהנה, הא דאמרינן דהדלקת האש שוה לזריקת החץ (שהנזק הבא הוא מכח הזורק עצמו) הוא מחמת שהדלקת האש כמוה כזריקת החץ בזה שאחר רגע ההדלקה כבר יצא ממנו ושוב אינו יכול עוד להחזיר הדבר לקדמותו ולמנוע ההזיקות שיבואו, כזורק חץ שאחר רגע הזריקה כבר אינו בידו להשיבו ולמנוע ההיזק, ולכך אמרינן דלגבי המדליק בההיא שעתא שהצית כבר נעשה כל ההיזק כיון שלאח״ז כבר אי אפשר לו למנוע שלא יבוא מזה ההיזק. ומעתה מחוור היטב הא דלא שייך לומר כן לענין הדליקה ששרפה את היכלנו, דכלפי שמיא ודאי אין שייך לומר דאחר רגע הראשון אי אפשר למנוע ההיזק מלבוא. עיי׳ רש״י דברים לב, מא: ״אשיב נקם וגו׳, למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז במשפט ידי לא כמדת ב״ו מדת הקב״ה, מדת ב״ו זורק חץ ואינו יכול להשיבו והקב״ה זורק חציו ויש בידו להשיבם כאילו אוחזן בידו שהרי ברק הוא חצו שנאמר כאן ברק חרבי ותאחז במשפט ידי כו׳״. והיינו דבכל רגע עד שיבוא ההיזק עצמו עדיין לא נעשה שום דבר כלפי שמיא, ויכול הדבר שלא יהי׳ כלל. וזהו שאמר ר״י לענין ת״ב שהי׳ ראוי להיות בעשירי שבו נשרף ההיכל בפועל, דאף שהוצת באש בתשיעי, לא נעשה החורבן שהי׳ מן השמים עד עשירי.

וע״פ ביאור זה יש לפלפל בדרך הדרוש לענין ד׳ לשונות של גאולה שבריש פרשתנו. דהנה, ידוע דד׳ לשונות הללו ירמזון לנגד ד׳ גאולות מגלות מצרים ושאר גלויות [וא״כ יתבאר, דלשון החמישי ״והבאתי״ שנזכר בכתוב אחר הד׳ לשונות הוא לנגד עוד עלי׳ מיוחדת שתהי׳ אחר זמן מגאולתנו העתידה, וכידוע בענין התחלקות התקופות דימות המשיח וחד חרוב כו׳ (עיין ר״ה לא, א. רמב״ן עה״ת בראשית ב, ג. לקו״ש ח״ז ע׳ 193 ואילך. חכ״ז ע׳ 198 ואילך. וש״נ)]. דהנה לפום ריהטא הי׳ אפשר לומר דכשם שלענין אב נזקין דאש אמרינן דבשעת הדלקה כבר נעשה ההיזק שלאחר זמן, כ״ה בנדו״ד, דממה

שכל הלשונות [אף זו החמישית] נזכרו כבר בגאולה הראשונה, מבואר לנו דגאולת מצרים חשובה כבר התחלת כל הגאולות עד תומם, דכיון שמובטחים ועומדים המה כל הגאולות מאז ה״ה כמי שהתחילו כבר. וכמו שהוא במדת פורענות דאש שהכל נעשה מתחילה, כ״ש בדבר טוב דמרובה מדה טובה ממדה פורעניות (יומא עו, א). אולם לפי המתבאר לעיל הי׳ לנו לדחות כל זה, דהא הכא עסקינן בדבר הבא מן השמים, וכבר נתבאר לנו דכלפי שמיא אין שייך לומר שנעשה הדבר כבר כל זמן שלא בא בפועל ממש, והאיך נוכל לומר שהותחלו הגאולות במה שנזכרו והובטחו אז.

איברא די״ל דבאמת שפיר אפ״ל כנ״ל דגאולת מצרים הוי התחלת גאולה העתידה [וזהו סוד הדין דמזכירין יציאת מצרים אף לימות המשיח, כמבואר בסוף פ״א דברכות], ובהקדים מ״ש הרמב״ם בהל׳ יסוה״ת פ״י ה״ד לענין דיני נבואה, וז״ל: ״דברי הפורענות שהנביא אומר, כגון שיאמר פלוני ימות או שנה פלונית שנת רעב או מלחמה וכיוצא בדברים אלו, אם לא עמדו דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו ואין אומרין הנה דבר דיברת ולא בא, שהקדוש ברוך הוא ארך אפים ורב חסד וניחם על הרעה, ואפשר שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי נינוה או שתלה להם כחזקי׳. אבל אם הבטיח על טובה ואמר שיהי׳ כך וכך ולא באה הטובה שאמר, בידוע שהוא נביא שקר, שכל דבר טובה שיגזור הא-ל אפילו על תנאי אינו חוזר. הא למדת, שבדברי הטובה בלבד ייבחן הנביא. הוא שירמיהו אומר בתשובתו לחנני׳ בן עזור כשהי׳ ירמיה מתנבא לרעה וחנניה לטובה אמר לו חנני׳ אם לא יעמדו דבריי אין בזה ראי׳ שאני נביא שקר אבל אם לא יעמדו דבריך ייודע שאתה נביא שקר שנאמר ״אך שמע נא את הדבר הזה״״. ע״כ. וא״כ מובן דה״ה לנדו״ד שידעינן בודאי שלא ישוב ח״ו מהבטחתו, ״לא איש א-ל ויכזב . . ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה״, ואומר ״לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה״. ולכך נעשה הדבר כבר משעה שהובטח, דהוי שוה לזורק חץ דאמרינן שכבר אינו בידו להשיבו ונעשה מזמן הזריקה, ה״ה לענין זה שכבר קבעו מן השמים שבכל דבר טוב לא ישוב אחר שהובטח. ואף שודאי אין שייך הכרח כלפי שמיא ואינו שוה לזורק חץ, אמנם זהו לגבי העושה עצמו, אבל לענין הדבר הנעשה שוים הדברים, דכשם שהחץ הי׳ מוכרח כבר מתחילה להזרק ולהזיק במקום שהזיק אחר זמן, ה״ה לענין הגאולה עצמה שמוכרחת היא להתקיים אחר שהובטחה מן השמים ונקבע הכלל דדבר טובה אפילו על תנאי אינו חוזר.

תורת חיים
מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת בחיי היום יום

אל תכרוך עשייתך בזולתך (ב)

טענות – על אחרים או על עצמו?

...ועיקר העיקרים שאין כדאי לבלות הזמן בטענות על אחרים כיון ששתי ספיקות בדבר:

א) אם צודק בטענותיו. ב) אם גם צודק הוא אם יצליח בזה, כי הבחירה ביד השני שלא לשמוע בקולו.

מה שאין כן אם יתן זמן זה על הטענות לעצמו לשפר מצבו הוא, הרי ספיקות הנ"ל מבוטלים כי:

א) הרשות והיכולת נתונה לכל אחד ואחד לעשות חשבון צדק בנפשו ובמילא הרי יהיו הטענות צודקות,

ב) על פי המבואר בתניא ונפסק גם כן ברמב"ם הרשות והיכולת ביד כל אחד ואחד למשול על עצמו ולציית...

(אגרות קודש ח"ז עמ' קלח)

לתקן הנדרש, אך לא לשחרר עצמו מפעילות

...בנוגע למה שכותב: היות שיש דברים שונים בעולם שצריכים להיות באופן אחר לפי הבנת האדם, וגם אנשים שונים ישנם שאינם מתנהגים כפי הצפוי מהם, לכן לא רצה עד עתה לקחת על עצמו כל מיני עיסוקים שמזכיר, עסקנות וכדומה.

אקוה שלא יקפיד באם אביע את דעתי בגלוי, והיא, שהדבר דומה למי שצריך לשלם שטר חוב, והוא עונה, שכיון שהוא ברוגז על אנשים שונים ויחסם - פוטר את עצמו מפרעון החוב. הדמיון הוא בכך, **שכל** אדם מבוגר קיבל עזרה **גדולה** בתקופת גדילתו (גופנית ורוחנית) מהוריו, קרוביו, סביבתו ובני-אדם בכלל. ולכן מוטל עליו **חוב** לעזור לאנשים בסביבתו במידה המירבית האפשרית. ובכך - אין זה מעשה צדקה וחסד, אלא, כמו במשל, פרעון **חוב**, והלוואי במידה המלאה.

באם לא שבעים רצון מהיחס ומהאנשים וכו' - יש לעשות בתיקון הדברים בדרך התורה, אבל לא באופן שמשחרר **עצמו** מלהיות פעיל, ובפרט בין יהודים ובעסקנות יהודית - להאיר באור התורה, הקרוי' תורת חיים - אשר ע"י עיסוקים כאלה יכול כל אחד לפי אפשרויותיו לעשות [את סביבתו] טהורה ומאירה יותר - במקצת, ופעמים רבות יותר ממקצת - באם רק רוצים באמת.

אקוה שמיותר להאריך בכזה ענין ברור בעליל.

(תרגום מכתב מכ"ג סיון תשכ"ה)

המדור מוקדש לזכות ר' אליהו ישראל בן אירית להצלחה מופלגה לו ולכל משפחתו, מתוך בריאות הנכונה, ופרנסה בהרחבה גדולה

דרכי הר״ר סידות
שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה׳ מכ״ק אדמו״ר מוהרי״צ מליובאוויטש זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע

המדור מודפס לזכות
הרה״ת משה וזונתו
לאה שיחיו בייטלמאן
לחיים מאושרים בכל
בגשמיות וברוחניות

זעקה שגילתה אמונה

ההפצצה נברה מרגע לרגע, ים של להבות הקיף ׳את הרובע, ענני עשן שחור כיסו את פני השמים והסתירו את אור השמש

כל דבר מהווה הוראה בעבודת השם

הבעל שם טוב הקדוש נ״ע אומר: כל מה שיהודי שומע או רואה, יש בו משום הוראה בעבודת השי״ת.

כלומר, לא רק שכל הקורה עם האדם הוא בהשגחה פרטית, אלא שמכל אירוע, ואפילו מכל דבר או אימרה שיהודי שומע או רואה, עליו ללמוד ענין בתורה ובעבודה.

בכל מאורע, טוב או רע ח״ו, יש בודאי משהו שיכול להביא תועלת בעבודת הבורא ברוך הוא.

דבר ידוע ומפורסם שאין טוב בלא רע ואין רע בלא טוב, בכל דבר ישנה תערובת רע ובכל רע ישנה תערובת טוב.

חיפוש אחר מחסה מפני ההפצצה

התאריך י״ב תשרי מתוך ימי המלחמה [מלחה״ע השני׳, בשהותו בעיר ורשה המופגזת ע״י הגרמנים ימ״ש], רשום אצלי כאחד הימים הקשים ביותר.

י״ב תשרי, בשעה 12 בצהרים יצאנו כולנו מהבית כדי למצוא מחסה במרתף עמוק באדמה.

אחרי מנחה, בשעה ארבע, זועזע המרתף מהפצצה כבדה שנערכה ברחובות הסמוכים, שריפות רבות פרצו, והרבה בתים חרבו וקברו תחתם את כל אלה שנמצאו בהם.

כאשר ראינו את הסכנה הגדולה, שלא נוכל להינצל חלילה, עזבנו את המקלט ורצנו לחפש מחסה באחד השערים של הבתים הגדולים.

תמונת הרחוב והבנינים הבוערים, צעקותיהם של הנשרפים האומללים ואנשים נפחדים, ביחוד של הילדים, הנשים והזקנים - אין ואי אפשר לתאר.

ההפצצה גברה מרגע לרגע, להבות כיסו את הרחובות, ענני עשן שחור יצאו מהבתים, והגם שהשמש זרחה אך העננים השחורים הסתירו את אור השמש.

וכך במשך כמה שעות רצנו ממקום למקום, שבורים ומפוחדים, כדי למצוא מחסה מפני ההפצצה.

זעקה אדירה פרצה ספונטאנית מפי כולם

באחד המקלטים התאספו מאות אנשים, מחוגים שונים, היו שם יהודים בעלי לבושים ארוכים, זקן ופיאות ויהודים מגולחים, נשים בפיאות נכריות ונשים שדיברו רק פולנית, כולם עמדו שבורים ומליאי יאוש.

הקבוצה שלנו, שמנתה אותי, משפחתי וכמה עשרות מתלמידי ישיבת "תומכי תמימים", אמרה תהלים, ופתאום...קול נפץ אדיר זעזע אותנו, היתה זו פצצה שנפלה בקרבת מקום. ובו ברגע התפשטו מסביבנו נחלי אש וכל אחד מאתנו ראה את המות לנגד עיניו.

זעקה אדירה פרצה ספונטאנית מפי כולם: שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. כל אחד הי' בטוח כי אלה הם הרגעים האחרונים לחייו.

קריאת "שמע ישראל" כזו הבאה בזעקה מעומק הלב, מפי אנשים שונים בעלי השקפות שונות - לא שמעתי מעולם, ואני בקשה מהשי"ת שקריאה זו של "שמע ישראל" תישאר חקוקה בזכרוני לנצח.

בימי המלחמה הללו, מלבד מה שראינו השגחה פרטית ואלקית על כל צעד ושעל, ראינו גם באותם ימים טרופים את הלב היהודי הספוג כולו אמונה פשוטה.

לראות מה גדולה ועמוקה האמונה בהוי' המושרשת בלב היהודי, זה הטוב שלמדתי מהרע.

אותה קריאת "שמע ישראל" שבאה מתוך אמונה תמימה, פתחה בפני מעיינות חדשים של אהבה ודרך ארץ כלפי בני ובנות ישראל, יהיו מי שיהיו. הנני משוכנע - על יסוד עובדות - שלבו של יהודי ער לכל דבר שבקדושה, אלא שבמקומות שונים הוא במצב של התעלפות, וההתעוררות מהעלפון הוא בידיים של המעוררים, המחנכים והמדריכים.

(תרגום מספר השיחות קיץ ה'ת"ש עמ' 12-11 - ספר השיחות ה'ת"ש המתורגם עמ' כ-כא)